

Zpráva ze zahraniční služební cesty

| | |
|---------------------|---|
| Jméno | Ing.Barbora Katolická |
| Důvod cesty | Účast na 10. evropské konferenci mezinárodních knihovnických konsorcií (ICOLC) |
| Místo – město, země | Mnichov, Německo |
| Datum (od-do) | 19.10. - 23. 10. 2008 |

10. evropská konference mezinárodních knihovnických konsorcií (ICOLC 2008)

Ve dnech 19.10.-23.10.2008 jsem se zúčastnila 10. mezinárodní konference knihovnických konsorcií ICOLC, která se konala v německém Mnichově. Organizátorem byla Bavorská státní knihovna (Bayerische StaatsBibliothek) a Bavorské konsorcium (Bayern – Konsortium) ve spolupráci s Goethe Institutem, v jehož prostorách se konference uskutečnila. Zúčastnilo se 121 zástupců z 28 zemí, z mimoevropských nechyběla Kanada, USA a Japonsko.

Konferenci zahájil ředitel Goethe Institutu pan Lehman a zástupkyně Bavorské státní knihovny paní Behrens. V příspěvcích, které na konferenci odezněly, se vyskytovala témata projednáváná každoročně. To jsou především otázky týkající se **obecných problémů knihovnických konsorcií a různých konsorcionálních projektů**. Dále to byla témata, která se objevila teprve v minulých letech a s postupně získávanými zkušenostmi v konsorciích se počet prezentací rozšířil. Sem patří **problematika elektronických knih – ebook – a otázky dlouhodobého uchování a zpřístupňování digitálního obsahu**. Nové byly velmi zajímavé prezentace týkající se **ukončování licenčních smluv** a přednášky o rychlém **rozvoji nových technologií a jejich vlivu na způsob licencování informačních zdrojů**.

Nadnárodní konsorcionální projekt **Knowledge Exchange** byl představen na konferenci již v loňském roce. Zastoupeny jsou Dánsko, Německo, Holandsko a Velká Británie, většinou se jedná o národní licence a kontrakt s pěti vydavateli byl uzavřen na tři roky. Jsou sledovány statistiky využívání dostupných zdrojů a zdá se, že se projekt úspěšně rozvíjí. Velmi dobrá je spolupráce se všemi zúčastněnými knihovnami. Na **rozdíly** mezi procedurami při vypisování tendrů a při **vyjednávání licencí** v Evropě a USA poukázal příspěvek zástupkyně amerického konsorcia VIVA. Rozdíly mezi konsorcií v Evropě, konkrétně v **nadnárodním konsorciu CELL**, které zahrnuje Portugalsko, Španělsko, Francii, Itálii, Řecko a Turecko, se obšírně zabýval zástupce španělského konsorcia. Toto konsorcium nabízí svým členům platformu pro jednání s vydavateli, usnadňuje různé druhy spolupráce a formou konferencí podporuje vzájemnou výměnu zkušeností. Společně pro členy konsorcia je také to, že angličtina není pro uživatele databází rodným jazykem, vzdělávání je založeno na jiném systému než je anglosaský, mezi knihovnami není tak velká tradice ve spolupráci. Odlišnosti jsou samozřejmě mezi jednotlivými konsorcií, ať již se jedná o velikost země, ve kterých působí nebo rozdílů ve financování, organizaci a složení podle typu knihoven. Rozdíl je také mezi tím, zda konsorcium vyvíjí nějaké další vlastní aktivity nebo plní jen funkci „plátce“. Již tradičně se na konferenci prezentuje **finské konsorcium FinElib**, které s rozpočtem 16 milionů Euro obstarává na 130 databázích a 300 000 elektronických knih. V letošním roce dochází ve Finsku k některým legislativním změnám, které mají vliv na autonomitu univerzit a tím na složení konsorcia, na zdroje financování a také na sjednávání licencí. Mění se cíloví uživatelé; licence

bude třeba sjednávat i pro komerční organizace a pro menší skupiny uživatelů, pro skupiny vědců, pro fakulty. Konsorcium si v létě udělalo průzkum s cílem zjistit, jaké potřeby budou mít členové konsorcia a jejich uživatelé. Na základě zpětné vazby si připravují akční plán, kde budou zahrnuty nové požadavky i technického rázu.

Zkušenosti s licencováním **elektronických knih** sdělil zástupce amerického konsorcia OhioLink. Pro vydavatele je elektronická verze knihy konkurentem tištěné verze, proto je online verze stále ještě drahá, ale je možné se domluvit na kombinaci platby za tištěnou a online verzi. Knihovny naopak mají většinou jen jeden rozpočet, ze kterého chtějí uhradit jak tištěné tak elektronické zdroje. Při sjednávání licenčních podmínek je třeba sledovat, zda je přípustná meziknihovní výpůjční služba nebo jak je ošetřena archivace a přístup po skončení licence. Velmi aktivní anglický výbor Joint Information Systems Committee (JISC) informoval o pokračování dvouletého projektu „JISC national e-books observatory project“ (www.jiscebookproject.org), představeného na loňské konferenci. V rámci projektu bylo zorganizováno 12 workshopů pro více než 250 knihovníků ze 131 institucí. Jsou sledovány statistiky využívání elektronických knih a bylo zpracováno několik studií zaměřených např. na to, jak vlastně uživatelé elektronické knihy najdou (např. 41% na webu knihovny, 28% v online katalogu, 26% jinde), na způsob používání e-books (62% uživatelů čte přímo z obrazovky, 6,4% si text tiskne) nebo na porovnání výhod tištěných a elektronických knih. Po skončení projektu bude připravena závěrečná zpráva včetně doporučení k dalšímu postupu. Stejně podrobně je práce s elektronickými knihami sledována v knihovně největší kanadské univerzity v Torontu. Průzkum trval 3 roky a zúčastnilo se jej více než 200 studentů ze 42 fakult z různých vědních oborů. Bylo zkoumáno, jak často respondenti používají tištěné knihy a elektronické knihy, jaké mají zkušenosti s vyhledáváním elektronických knih a jak s nimi pracují. Bylo zjištěno, že 66% dotázaných čte elektronické knihy přímo z obrazovky, 90% čte pouze některé části knih, 71% si tiskne jednotlivé kapitoly.

Téma **ukončování licencí** se objevilo již v roce 2005 na konferenci ICOLC v Poznani a hovořil o něm pan T. Sanville z amerického konsorcia OhioLink. Na mnichovské konferenci pokračoval s ukázkou toho, jak konsorcium pečlivě sleduje využívání odborných časopisů v databázích a na základě analýzy pak jedná s producenty o snížení ceny přístupu. To, že je rozhodnutí o ukončení licence velmi těžké a složité, potvrdil také zástupce Amsterdamské univerzity. Rozhodnutí musí předcházet podrobné analýzy a také je nutné ujasnit si cíle, jakých chce knihovna při jednání s producenty dosáhnout (nižší cenu, práva k archivním přístupům). Samozřejmě je také třeba konzultovat se všemi členy konsorcia. Následoval praktický příklad úspěšného jednání mezi Max Planck Society a firmou Springer. Společnosti se podařilo vyjednat kombinaci platby předplatného a open access k článkům publikovaných autory z Max Planck Society. Zároveň si mohou stahovat data do svého repozitáře, který budují již od roku 2002. Se Springerem byla uzavřena nová dvouletá licenční smlouva a po získaných zkušenostech a vyhodnocení se společnost rozhodne, jak bude postupovat dále.

V prezentacích týkajících se **vlivu nových technologií** byla zmíněna připravenost („větších“) vydavatelů implementovat Shibboleth pro zajištění bezpečného vzdáleného přístupu k elektronickým informačním zdrojům.

Součástí konference jsou vždy prezentace vydavatelských a dodavatelských firem. Na letošní konferenci se představily firmy TheScientificWorldJournal, Taylor & Francis, Burgundy Information Services, Portico a Springer s nabídkou kolekce e-books.

Na závěr konference byli účastníci pozváni na 11. evropský ICOLC do Paříže. Témata konference byla zajímavá, odrážela aktuální celosvětovou problematiku v oblasti elektronických informačních zdrojů.

Pro zájemce byla zajištěna exkurze do Bayerische StaatsBibliothek.